

Marcin Owsieński*

Prof. dr hab. Jan Sziling (1939–2023)
Wspomnienie

Prof. dr hab. Jan Sziling (1939–2023). A recollection

Prof. Dr habil. Jan Sziling (1939–2023). Nachruf

10 kwietnia 2023 roku w wieku 83 lat zmarł zasłużony torunianin, poważany historyk i dobry człowiek, prof. dr hab. Jan Sziling, wychowawca i mentor kilku pokoleń polskich historyków XX wieku.

Jan Sziling urodził się 15 grudnia 1939 r. w Więcborku. Miejsce i data urodzenia Profesora w symbolicznym wymiarze determinowały dalsze koleje Jego życia. Kujawsko-pomorskie pochodzenie, tradycyjne wychowanie, dzieciństwo spędzone w realiach w latach drugiej wojny światowej, a także utracona w wyniku wojny wieloetniczność i wielokulturowość miejscowości rodzinnej ukształtowały pierwotne profile zainteresowań badawczych.

W 1957 r. ukończył katolickie Collegium Marianum w Pelplinie, szkołę niezwykle zasłużoną dla utrwalania polskości na Pomorzu Gdańskim. W 1958 r. zdał maturę w Liceum Ogólnokształcącym w Więcborku. Studiował, a następnie od 1963 r. przez wiele kolejnych dekad pracował na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. W czasie rozwoju naukowego uzyskiwał kolejne stopnie naukowe. W 1971 r. na podstawie pracy pt. *Polityka okupanta hitlerowskiego wobec Kościoła*

* Marcin Owsieński – historyk, dr nauk humanistycznych, kierownik Działu Naukowego w Muzeum Stutthof w Sztutowie; absolwent seminarium Profesora z roku 1999; e-mail: marcin.owsinski@stutthof.org; ORCID: 0000-0001-6547-6876.

katolickiego na ziemiach wcielonych do Rzeszy w latach 1939–1945, której promotorem był prof. dr hab. Witold Łukaszewicz, uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych. Podstawą jego habilitacji była w 1989 r. praca pt. *Kościół chrześcijański w polityce władz okupacyjnych GG 1939–1945*. 31 stycznia 2008 r. Jan Sziling uzyskał tytuł profesora nauk humanistycznych. Jako pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pełnił w latach 1992–1994 funkcję wicedyrektora Instytutu Historii i Archiwistyki, a w latach 1999–2005 był prodziekanem Wydziału Nauk Historycznych. Pod koniec kariery akademickiej pracował w Zakładzie Historii Powszechnej i Polski po 1945 roku.

Był członkiem wielu rad i gremiów naukowych, m.in.: Rady Fundacji Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek w Toruniu, przekształconej w Fundację Generał Elżbiety Zawackiej, Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, a także członkiem Rady Wojewódzkiej Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Bydgoszczy, a w latach 2013–2017 był członkiem Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Warszawie. Był też członkiem Rady Naukowej „Rocznika Historii Kościoła”, wydawanego przez Towarzystwo Naukowe KUL w Lublinie. W 2016 r. przeszedł na zasłużoną emeryturę. Wciąż jednak był aktywny naukowo. Ostatnią książkę opublikował w 2019 r. Jeszcze w 2023 r. zgłosił i opracowywał artykuł do nowego numeru „Zeszytów Muzeum Stutthof”.

Profesor Jan Sziling w swoich zainteresowaniach badawczych koncentrował się głównie wokół najnowszych dziejów Polski, ale także związków wyznaniowych, szczególnie Kościoła katolickiego. Wiele zagadnień przez niego podnoszonych inicjowało otwarcie zupełnie nowych pól badawczych. Tak było m.in. z Jego artykułami na temat służby Polaków w Wehrmachcie, kwestii III grupy DVL na Pomorzu czy martyrologii pomorskiego duchowieństwa w czasie drugiej wojny światowej.

Profesor był autorem szeregu monografii naukowych oraz licznych artykułów naukowych, których opublikował ponad 50. Najważniejsze z jego monografii to: *Polityka okupanta hitlerowskiego wobec Kościoła katolickiego 1939–1945. Tzw. Okręgi Rzeszy: Gdańsk–Prusy*

Zachodnie, Kraj Warty i regencja katowicka, Poznań 1970; zasadnicza do dziś praca *Okupacja hitlerowska na Pomorzu Gdańskim w latach 1939–1945*, Gdańsk 1979 (współautor W. Jastrzębski); *Kościół chrześcijański w polityce niemieckich władz okupacyjnych w Generalnym Gubernatorstwie (1939–1945)*, Toruń 1988; zbiór dokumentów *Jesień 1939. Dokumentacja pierwszych miesięcy okupacji niemieckiej na Pomorzu Gdańskim*, Toruń 1989; *Okręg Pomorze Armii Krajowej w dokumentach*, Toruń 1991 (współautorzy: B. Chrzanowski, A. Gąsiorowski), czy monografia biograficzna *Męczeństwo – służba – walka. Duchowieństwo diecezji chełmińskiej w latach II wojny światowej (1939–1945)*, Toruń 2019.

Za swoją działalność naukową i społeczną odznaczony był m.in. Złotym i Srebrnym Krzyżem Zasługi. Jako nauczyciel akademicki otrzymał też Medal Komisji Edukacji Narodowej oraz nadany mu przez UMK w Toruniu Medal „Za zasługi położone dla rozwoju Uczelni”.

Profesor Sziling wykształcił wielu uczniów na seminariach magisterskich i doktorskich. Był także recenzentem kilku doktoratów oraz sześciu prac habilitacyjnych. Profesor był człowiekiem o żywych i wszechstronnych zainteresowaniach, a także świetnym mentorem swoich naukowych podopiecznych. W pamięci wielu roczników seminarzystów Profesora pozostają Jego zamiłowania sportowe, sposób poruszania się, gestykulacja, cierpliwość, unikanie zdjęć, czy oryginalne tematy wykładów kierunkowych, które nierzadko gromadziły tłumy słuchaczy. Wielu z nas, jego uczniów, kontakty z Profesorem utrzymywało po studiach dalej. Pamiętam wiele takich spotkań z okazji Jego urodzin, różnych konferencji, czy przysłowiowej „kawy na mieście” przy okazji wizyty w Toruniu.

Profesor był człowiekiem niezwykle życzliwym i pomocnym, co nie oznaczało, że nie bywał wymagający. Nie uznawał drogi na skróty, pokazywał sam swoim przykładem i uczył innych, że warto dogłębnie analizować źródła i wciąż szukać nowych inspiracji. W „branży” znany był z solidnego podejścia do warsztatu, a także obiektywnych recenzji przedkładanych mu prac. Mówiono, że profesor nie przepuści niczego, co mogłoby budzić jakiegokolwiek wątpliwości. Zasłużyć na Jego uznanie i komplement oznaczało dużą satysfakcję i pewność jakości naszej

pracy. Profesor nie pisał zazwyczaj krótkich, zdawkowych recenzji, bo-
wiem sprawdzał w zasadzie niemal wszystko. Na wszystkich maszynopisach,
nawet tych najgrubszych, kilkusetstronicowych, strona po stronie notował
swoje uwagi, od przecinków począwszy, na sugerowanej poprawie przypisów
i sformułowań stylistycznych skończywszy. Bywał przy tym czasem ostry jak
przysłowiowa „brzytwa”, ale w efekcie Jego podejście motywowało do
stałego polepszania swojej pracy.

Ostatnią książką recenzowaną przez Profesora jest obszerna rozprawa
autorstwa piszącego te słowa pt. *Lagrowi ludzie. Śledztwo i pierwszy proces
stutthofski (1945–1946). Opowieść o przemianie*, Gdynia–Sztutowo 2022.
Profesor był bardzo zaangażowany w proces powstawania tej monografii.
W styczniu 2023 r. umówiliśmy się na spotkanie i przekazanie wydrukowanej
książki, ostatecznie musieliśmy je przełożyć z uwagi na stan zdrowia
Profesora. Książkę wysłałem pocztą. Wtedy rozmawialiśmy przez telefon,
był bardzo zadowolony z otrzymanej publikacji. Umówiliśmy się na dłuższe
spotkanie i rozmowę w Toruniu. Ostatecznie Jego niespodziewane odejście
udaremniło te plany... To właśnie z tej perspektywy przyszło mi opisać
Szefa w tym Pożegnaniu.

Profesor Jan Sziling został pochowany 14 kwietnia 2023 r. w Toruniu
na cmentarzu parafialnym pw. Najświętszej Maryi Panny przy ul. Wybickiego
78–80. Pozostanie we wspomnieniach jako pogodny i życzliwy człowiek.

